

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, обліку і аудиту

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

та завдання до практичних завдань із дисципліни

«ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ»

Харків 2024

Методичні вказівки розглянуто і рекомендовано до друку на засіданні кафедри фінансів, обліку і аудиту 31 жовтня 2024 р., протокол № 3.

Методичні вказівки містять методичні рекомендації та завдання для практичних занять, призначені для здобувачів вищої освіти спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» першого (бакалаврського) рівня.

Укладачі:

доценти М. В. Бормотова,

Т. В. Машошина

Рецензент

доц. Н. М. Лисьонкова

ЗМІСТ

Вступ	4
Практичне заняття 1. Фінансові ресурси (капітал) підприємства	7
Практичне заняття 2. Грошові розрахунки підприємств	14
Практичне заняття 3. Доходи та цінова політика підприємства	19
Практичне заняття 4. Фінансові результати діяльності підприємства	25
Практичне заняття 5. Оподаткування підприємств	35
Практичне заняття 6. Майнові ресурси (активи) підприємства	43
Практичне заняття 7. Кредитування підприємств	54
Практичне заняття 8. Економічна безпека підприємства та його антикризова діяльність	67
Список літератури	71

ВСТУП

Дисципліна «Фінанси підприємств» є однією з базових економічних дисциплін для майбутніх фахівців із фінансів. Фінанси підприємств є не тільки складовою фінансової системи, але й її основою. Фінансовий стан підприємств суттєво впливає на фінансове становище країни в цілому. Практично всі економічні інструменти господарювання (ціноутворення, оплата праці, комерційні розрахунки, інвестиційна діяльність, кредитування, бухгалтерський облік тощо) пов'язані з фінансами підприємств. Дисципліна спрямована на набуття теоретичних знань і практичних навичок для вирішення спеціалізованих завдань і практичних проблем у галузі фінансів відокремлених суб'єктів господарювання з приводу формування, розподілу та використання фондів грошових коштів (фінансових ресурсів) у процесі виробництва або іншої господарської діяльності за сучасних умов розвитку ринкової економіки.

Програма курсу передбачає послідовне вивчення не тільки теоретичних основ функціонування фінансів підприємств в умовах ринку, принципів і конкретних форм організації фінансових відносин у різних сферах життєдіяльності суспільства, а і набуття практичних навичок з аналізу стану необоротних активів підприємства, обсягу і структури капіталу, розрахунку результатів діяльності підприємства, оцінювання фінансово-економічних умов передумов виникнення банкрутства тощо.

Під час виконання практичних занять у здобувачів будуть формуватися інтегральна, загальні, фахові компетенції, а також програмні результати навчання.

Інтегральна компетенція: здатність вирішувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми за професійної діяльності в галузі фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку або у процесі навчання, що передбачає застосування окремих методів і положень

фінансової науки та характеризується невизначеністю умов і необхідністю врахування комплексу вимог здійснення професійної та навчальної діяльності.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК07. Здатність вчитися і опановувати сучасні знання.

ЗК08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК12. Здатність працювати автономно.

ЗК15. Здатність ухвалювати рішення та діяти за принципом неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система і страхування).

СК05. Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку.

СК07. Здатність складати і аналізувати фінансову звітність.

СК10. Здатність визначати, обґрунтовувати і брати відповідальність за професійні рішення.

СК11. Здатність підтримувати належний рівень знань і постійно підвищувати свою професійну підготовку.

Результати навчання (ПР):

ПР04. Знати механізм функціонування державних фінансів, у т. ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання,

фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи, страхування та фондового ринку.

ПР05. Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т. ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система і страхування).

ПР09. Формувати і аналізувати фінансову звітність і правильно інтерпретувати отриману інформацію.

ПР10. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати і аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.

ПР16. Застосовувати набуті теоретичні знання для вирішення практичних завдань і змістовно інтерпретувати отримані результати.

ПР19. Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань.

Виконання практичних завдань має сприяти формуванню у здобувачів знань із теоретичних основ функціонування фінансів підприємств, а також формуванню компетенцій. Тільки реальне поєднання всіх форм навчального процесу дасть змогу забезпечити підготовку висококваліфікованих фахівців у галузі фінансів, здатних ефективно працювати в умовах ринкової економіки.

Практичне заняття 1

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ (КАПІТАЛ) ПІДПРИЄМСТВА

Фінанси підприємств - сукупність економічних відносин, що пов'язані з рухом грошових потоків, формуванням, розподілом і використанням доходів і грошових фондів суб'єктів господарювання в процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання.

Фінанси підприємств як економічна вартісна категорія у процесі відтворення виявляються і виражають свою сутність і внутрішню властивість через дві головні функції: розподільчу і контрольну.

Загальною ознакою фінансів підприємств є те, що вони виражають сукупність економічних (грошових) відносин, пов'язаних із розподілом вартості валового внутрішнього продукту.

Специфічні ознаки фінансів підприємств виражають грошові відносини, що залежать від первинного розподілу вартості валового внутрішнього продукту, формування та використання грошових доходів і децентралізованих фондів.

Грошові кошти на підприємстві спочатку формуються, коли утворюється статутний капітал, а згодом - із доходів від операційної та фінансової діяльності.

Грошові фонди - це відокремлена частина грошових коштів, які мають цільове спрямування.

До грошових фондів підприємства належать статутний капітал; фонд оплати праці, амортизаційний фонд, резервний фонд та інші.

Під фінансовими ресурсами слід розуміти грошові кошти, що є в розпорядженні підприємств. Отже, до фінансових ресурсів належать грошові фонди і та частина грошових коштів, використовувана в нефондовій формі.

Фінансові відносини формуються в межах окремих господарюючих суб'єктів і залежать від форм власності та організаційно-правової форми функціонування підприємства, його галузевої належності, складу майна та капіталу, структури фінансових ресурсів тощо.

Фінансові відносини суб'єкта господарювання поділяють на внутрішні і зовнішні.

Внутрішні відносини суб'єкта господарювання:

– між окремими структурними підрозділами підприємств (з приводу внутрішньофірмових розрахунків, виплати премії тощо);

– із засновниками підприємств (з приводу розподілу чистого прибутку на виплату дивідендів, додаткового залучення коштів для збільшення власного капіталу та інше);

– персоналом (з приводу виплат зарплати, премій, допомоги, компенсацій, допомоги, матеріальної допомоги, застосування штрафних санкцій).

Зовнішні відносини суб'єкта господарювання:

– із державою (з приводу виплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів і в позабюджетні фонди всіх рівнів; фінансових вкладень підприємств у державні цінні папери; використання інвестиційного податкового кредиту, бюджетного фінансування на поворотній і безповоротній основі);

– установами фінансової інфраструктури (з приводу одержання і погашення кредиту; надання різних банківських послуг; функціонування рахунків підприємств; надання депозитарних, лізингових факторингових послуг; надання послуг з обслуговування біржового і позабіржового оборотів цінних паперів, що вільно обертаються; із страхування комерційних і фінансових ризиків);

– органами виробничої інфраструктури (з приводу надання транспортних послуг, послуг зв'язку);

– іншими господарюючими суб'єктами (продавцями й покупцями).

Фінансова діяльність – це система використання різних форм і методів для фінансового забезпечення функціонування та досягнення ними поставлених цілей, тобто це та практична фінансова робота, що забезпечує життєдіяльність підприємства, поліпшення її результатів [5].

Фінансовий механізм підприємства – це система управління фінансами, яка включає організацію взаємодії фінансових відносин і грошових фондів із метою оптимізації їхнього впливу на кінцеві результати його діяльності.

Реалізувати фінансовий механізм на підприємстві дають змогу фінансова політика, фінансова стратегія і фінансова тактика.

Фінансова політика – цілеспрямоване використання фінансів для досягнення стратегічних і тактичних завдань підприємства.

Фінансова стратегія – довгостроковий курс фінансової політики, розрахований на перспективу, що передбачає вирішення великомасштабних завдань підприємства.

Фінансова тактика – направлена на вирішення окремих завдань конкретного етапу розвитку підприємства шляхом своєчасної зміни способів організації фінансових зв'язків, перерозподілу грошових ресурсів між видами витрат і структурними підрозділами.

Фінансова робота – це діяльність, спрямована на забезпечення виробництва фінансовими ресурсами для виконання підприємством поставлених цілей.

Завдання для розв'язання на практичному занятті

Завдання 1

Визначити сфери фінансових відносин для підприємств різних галузей народного господарства: взуттєвої фабрики, кав'ярні, ресторану,

автомобільного заводу, юридичної консультації, ювелірної майстерні, магазину будматеріалів.

Завдання 2

Охарактеризувати фінансовий механізм довільно вибраного реального підприємства.

Завдання 3

Заповнити фінансовий кросворд (рисунок 1.1).

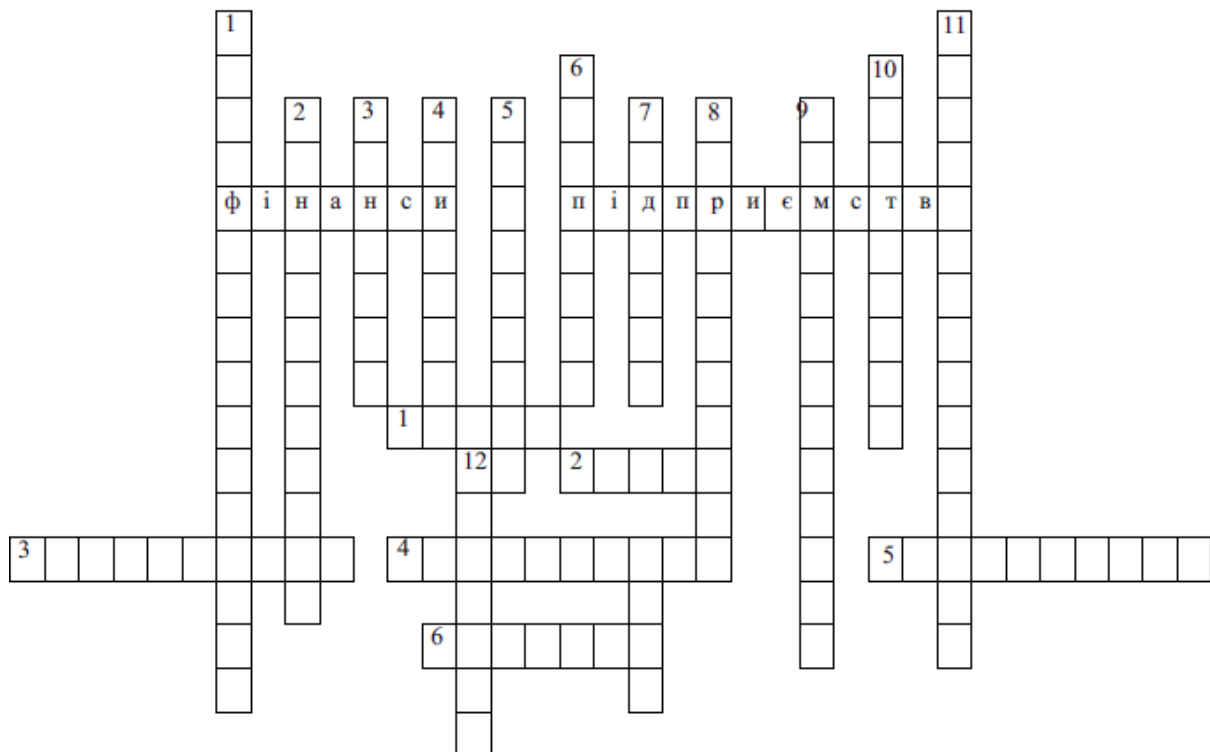

Рисунок 1.1

За горизонталлю:

1 Цінний папір, який засвідчує частку власника у статутному капіталі акціонерного товариства.

2 Правовий документ, який приймає вищий орган законодавчої гілки влади і яким керуються суб'єкти господарювання в процесі управління фінансами підприємств.

3 Фінансовий метод, за допомогою якого визначають загальну потребу в грошових коштах для забезпечення нормальної виробничо-господарської діяльності підприємства.

4 Нормативний документ, що видають державні органи влади і яким керуються суб'єкти господарювання в процесі підприємницької діяльності.

5 Тимчасове добровільне об'єднання підприємств без права втручання у виробничу і комерційну діяльність будь-кого з учасників.

6 Статутне об'єднання підприємств на основі повної фінансової залежності від одного або групи підприємств, які перебувають під єдиним контролем.

За вертикаллю:

1 Принцип комерційного розрахунку, який передбачає забезпечення за рахунок власних коштів не тільки покриття, а й здійснення довгострокових інвестиційних вкладень.

2 Процес вибору напрямів, форм і методів використання фінансових ресурсів із метою забезпечення економічного розвитку й зростання ринкової вартості підприємства.

3 Функція фінансів підприємств, яка виявляється через аналіз фінансових показників підприємства.

4 Найважливіше внутрішнє джерело фінансових ресурсів підприємства.

5 Договірне об'єднання підприємств без права втручання у виробничу і комерційну діяльність будь-кого з учасників.

6 Функція фінансів підприємств, пов'язана з утворенням грошових фондів для фінансового забезпечення звичайної діяльності підприємства.

7 Фінансова категорія, важіль, що є основою фінансового механізму, за допомогою якого регулюють відносини суб'єктів господарювання з державою.

8 Фінансовий метод, який є частиною фінансового механізму, через який суб'єкти господарювання гарантують відшкодування втрати прибутку внаслідок надзвичайних обставин.

9 Принцип комерційного розрахунку, який визначає спроможність підприємства повністю покривати свої витрати за рахунок отриманих доходів.

10 Правовий акт, що видають вищі органи законодавчої та виконавчої влади, яким керуються суб'єкти підприємницької діяльності в процесі управління фінансами підприємства.

11 Принцип комерційного розрахунку, який реалізується за допомогою важелів відповідної податкової, амортизаційної, відсоткової, протекціоністської політики.

12 Елемент фінансового механізму, який визначає знижку ціни товару або цінного паперу, а також застосовуваний як коефіцієнт приведення майбутньої вартості грошей до вартості грошей у теперішньому часі.

Завдання 4

Прослідкувати (пояснити) взаємозв'язок змісту фінансової роботи і форм фінансової звітності: балансу, звіту про фінансові результати.

Завдання 5

Підприємством для залучення коштів була випущена облігація. Номінальна вартість облігації – 1000 грн. За облігацією щорічно (наприкінці року) виплачують 100 грн. Строк обігу облігації – два роки, після чого облігацію викуповують за номінальною вартістю. Визначити дійсну

вартість облігації, якщо середня відсоткова ставка фінансового ринку – 15 % річних. Чи доцільно придбати таку акцію?

Запитання для роздумів

1 Чим відрізняються поняття «грошові кошти», «грошові фонди», «фінансові ресурси»?

2 Чи залежать сфери фінансових відносин від розмірів підприємства, галузі його діяльності, організаційної структури?

3 Як галузева специфіка та форми власності впливають на особливості організації фінансів підприємств?

4 Як проявляються фінансові відносини в процесі закупівель, виробництва продукції, реалізації продукції?

5 Охарактеризуйте найважливіші напрями вдосконалення фінансової роботи на підприємстві.

Практичне заняття 2

ГРОШОВІ РОЗРАХУНКИ ПІДПРИЄМСТВ

Грошові розрахунки (підприємства) – система грошових відносин, що виникають у процесі господарської діяльності підприємства.

Грошові потоки – рух грошових коштів, які одержує і витрачає підприємство в готівковій і безготівковій формі.

Грошовий оборот – це виявлення сутності грошей у русі. Розмежування грошового обороту на безготівковий і готівковий є інструментом регулювання об'єкта **грошового обороту – грошової маси**. Маса грошей, яка знаходиться в обороті, має дві форми: готівкову та безготівкову.

Безготівкові розрахунки – це грошові розрахунки, здійснювані за допомогою записів на рахунках у банках, коли гроші (кошти) списують із рахунка платника і переказують на рахунок отримувача коштів.

Система безготівкових розрахунків включає класифікацію розрахунків, організацію розрахунків, форми відповідних документів, відносини платників із банками.

У класифікації безготівкових розрахунків слід розрізняти розрахунки:

- за товарними операціями і господарськими договорами;
- нетоварними операціями.

Підприємства можуть відкривати банківські рахунки в національній валюті і іноземній. У національній валюті: поточні, бюджетні, кредитні, депозитні. В іноземній валюті: поточні, розподільні, кредитні, депозитні.

Завдання для розв'язання на практичному занятті

Завдання 1

Підприємство «Машбудпостач» придбало облігації державної позики на загальну суму 20 000 грн під 24 % річних строком на три місяці. Через два місяці підприємство «Машбудпостач» розрахувалося з заводом «Будмаш» облігаціями державної позики. Дохід за облігаціями державної позики нараховують щомісяця. Визначити суму контракту між підприємством «Машбудпостач» і «Будмаш». Який додатковий прибуток отримає завод «Будмаш» у результаті цього контракту?

Завдання 2

Підприємство станом на 10 квітня на поточному рахунку мало кошти в сумі 4350 грн. Протягом дня на поточний рахунок було ще зараховано платежів на загальну суму 20 700 грн. Крім того, до банку надійшло ряд платіжних доручень щодо списання з рахунка підприємства сум податку на прибуток у розмірі 2750 грн, оплати рахунка-фактури за поставку комплектуючих у сумі 9500 грн. Також банк отримав вимоги-доручення від енергопостачальної організації державного комунального господарства в сумі 3730 грн, підприємства-постачальника на підставі рішення арбітражного суду – у сумі 10 000 грн.

У якому порядку візьме до сплати ці розрахункові документи операціоніст банку? Чи вистачить коштів на поточному рахунку? Якщо ні, то які можливі дії підприємства?

Завдання 3

Для забезпечення господарських потреб підприємства відділу постачань було виділено 20 травня три чекові книжки на загальну суму 1 500 000 грн, які були депоновані банком на рахунку «Розрахунки

чеками», причому ліміт третьої книжки становив 600 000 грн. 20 червня відділ збуту, звітуючи перед бухгалтерією, склав реєстр використаних чеків, загальна сума якого за першою книжкою становить 420 000 грн.

Залишок за другою книжкою – 140 000 грн. Третя книжка використана повністю. Усього відділ збуту використав чеків на загальну суму 1 300 000 грн. Визначити, у межах якої суми ліміту була видана кожна книжка.

Завдання 4

Заповнити фінансовий кросворд (рисунок 2.1).

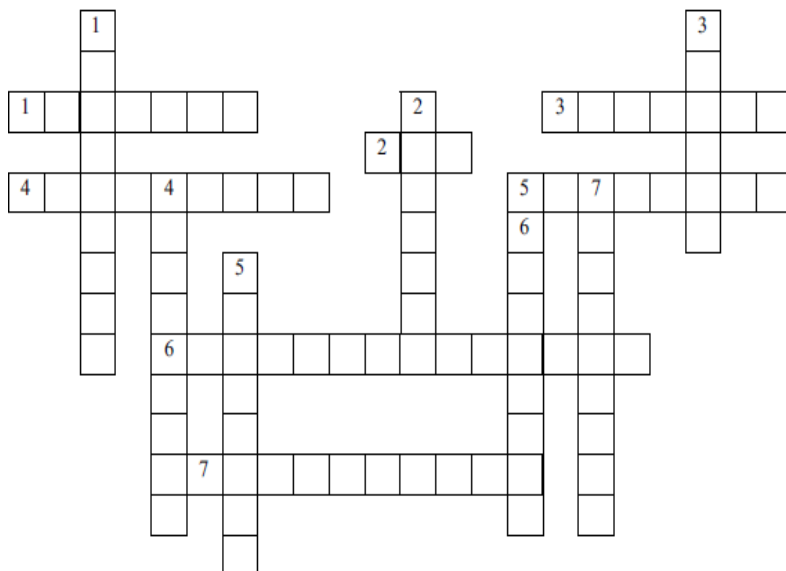

Рисунок 2.1

За горизонталлю:

- 1 Останній власник векселя.
- 2 Грошовий документ короткострокової дії, що не має статусу законного платежу.
- 3 Особа, яка видає тратту, тобто переказує свій платіж на іншу особу.

4 Вексель, емітований корпораціями, фінансовими групами комерційними банками і не має спеціального забезпечення.

5 Вид акредитиву, який передбачає депонування коштів.

6 Вексель, у якому вказано місце платежу.

7 Рахунок у національній або іноземній валюті, відкритий юридичній або фізичній особі установою банку на визначений строк.

За вертикаллю:

1 Акредитив, який може бути змінений або анульований банком-емітентом на вимогу покупця без попереднього погодження з постачальником.

2 Боргова розписка стандартної форми.

3 Друга назва переказного векселя.

4 Форма розрахунку, яка дає постачальнику найбільшу гарантію оплати відвантажених товарів, наданих послуг.

5 Власник переказного векселя.

6 Вексель, використовуваний для кредитування торговельних операцій.

7 Рахунок, відкритий позичальнику в будь-якій установі банку, яка має право видавати кредити.

Завдання 5

Протягом операційного дня 15 березня підприємство отримало такі кошти: касовий виторг від реалізації готової продукції в сумі 3 275 грн; повернення підзвітних сум готівкою на суму 981,50 грн; премію від участі в аукціоні на суму 2500 грн.

Підприємство в лютому мало тимчасово вільні кошти на загальну суму 10 000 грн, які були 4 лютого покладені на депозитний рахунок банку під 24 % безстроково на невизначений строк. Для здійснення платежів 15 березня підприємство відкликало депозитні кошти разом із

нарахованими відсотками. Станом на 15 березня підприємство доходу від депозиту не отримувало. Визначити надходження на поточний рахунок.

Запитання для роздумів

- 1 Чи пов'язані сфери безготівкових і готівкових рахунків? Як саме?
- 2 Чи має хто право на арешт коштів на рахунках підприємства?
- 3 Від чого залежить вибір підприємством тієї чи іншої форми розрахунків?
- 4 Які відносини з банками є для підприємства прибутковими, а які потребують витрат (оплати)?
- 5 Чи існують сучасні способи розрахунків, що поєднують ознаки готівкових і безготівкових розрахунків?

Практичне заняття 3

ДОХОДИ ТА ЦІНОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА

Грошові надходження – це кошти, які надходять на поточні та інші рахунки підприємству в банках і в касу підприємств.

Значення вживаних термінів, за Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку [4]:

- грошові кошти – готівка, кошти на рахунках у банках і депозити до запитання;
- еквіваленти грошових коштів – короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються в певні суми грошових коштів і характеризуються незначним ризиком зміни їхньої вартості;
- негрошові операції – операції, що не потребують використання грошових коштів і їхніх еквівалентів;
- рух грошових коштів – надходження і вибуття грошових коштів і їхніх еквівалентів.

Звичайна діяльність – будь-яка основна діяльність підприємства, а також операції, що забезпечують її або виникають унаслідок її проведення.

Надзвичайна подія (діяльність) – подія або операція, яка відрізняється від звичайної діяльності підприємства та стосовно якої не очікують періодичного повторення або повторення в кожному наступному звітному періоді (пожежа, стихійне лихо). Відшкодування збитків унаслідок таких подій здійснюється за рахунок страхового відшкодування та з інших джерел.

Показник Cash-flow характеризує величину чистих грошових потоків, що утворюються в результаті операційної, фінансової, інвестиційної діяльності

Операційна діяльність – основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, крім інвестиційної чи фінансової, тобто діяльність, яка забезпечує основну частку доходу та пов'язана з виробництвом, реалізацією продукції й іншими взаємовідносинами, що виникають у процесі її здійснення.

Фінансова діяльність – діяльність, яка призводить до змін розміру й складу власного та позикового капіталу підприємства.

Інвестиційна діяльність – придбання та реалізація тих необоротних активів і фінансових інвестицій, які не є складовою еквівалентів грошових коштів, тобто діяльність, пов'язана з придбанням і продажем довгострокових (необоротних) активів і короткострокових (поточних) фінансових інвестицій.

Доходи – це збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до збільшення власного капіталу підприємства (за винятком збільшення капіталу за рахунок внесків власників).

Витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу між власниками). Витрати відображують в обліку одночасно зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язань.

Усі доходи підприємства поділяють на дві групи: від звичайної діяльності, надзвичайних подій.

Відповідно і грошові надходження від звичайної діяльності підприємств включають доходи від основної (операційної), іншої операційної, фінансової, інвестиційної, іншої звичайної діяльності.

До іншої операційної діяльності відносять діяльність, пов'язану з реалізацією іноземної валюти, реалізацією інших оборотних активів, крім

фінансових інвестицій, операційну оренду активів, дослідження, розроблення тощо.

Доходи від надзвичайних подій включають:

- відшкодування збитків від надзвичайних подій;
- інші надзвичайні доходи.

Виторг від реалізації продукції – це сума грошей, що надійшли на рахунок підприємства чи в касу за реалізовану продукцію (виконані роботи, надані послуги).

Ураховуючи те, що в Україні для визначення фінансових результатів і під час податкового обліку використовують два методи розрахування надходжень від продажу продукції (товарів, робіт, послуг), а саме касовий метод і метод нарахувань, є доцільною мінімізація часу між відвантаженням продукції й отриманою сумою грошових коштів, чого можна досягти за допомогою планування виторгу різними методами.

1 *Касовий метод*, відповідно до якого дохід (виторг) від продажу продукції (товарів, робіт, послуг) і виконання інших операцій визначають за коштами, що надійшли на рахунки у вигляді платежів за відвантажену продукцію, виконані роботи, надані послуги, оприбутковані матеріальні цінності, а також від виконання інших операцій і фінансової діяльності.

2 *Метод нарахування*, відповідно до якого дохід (виторг) від продажу продукції (товарів, робіт, послуг) та інших матеріальних цінностей визначають за вартістю відвантажених (переданих) товарів (підписання документа з виконанням роботи, наданням послуги) на відповідну дату.

Доходи від фінансових операцій включають доходи від участі в капіталі (інвестицій в асоційовані підприємства, спільної діяльності, інвестицій у дочірні підприємства); інші фінансові доходи (дивіденди, відсотки та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій, крім доходів, які обліковують за методом участі в капіталі).

Доходи від іншої звичайної діяльності охоплюють інвестиційну та фінансову діяльність, за винятком фінансових операцій, які забезпечують доходи від участі в капіталі тощо, від реалізації фінансових інвестицій (продаж акцій, боргових зобов'язань, часток у капіталі інших підприємств); необоротних активів (продаж основних фондів, нематеріальних активів); майнових комплексів; дохід від неопераційної курсової різниці (не пов'язаної з операційною діяльністю); безоплатно отриманих активів; інші доходи від звичайної діяльності (списання кредиторської заборгованості тощо).

Завдання для розв'язання на практичному занятті

Завдання 1

На основі наведених даних визначити доходи від основної операційної діяльності та надзвичайних подій: надійшло страхове відшкодування за збитки від стихійного лиха – 2000 грн; реалізовано продукції з відстрочкою платежу три дні – 3500 грн; надано послуг – 2500 грн; отримано дохід від реалізації основних фондів – 3400 грн; надійшло відшкодування від технічних аварій – 1500 грн; здійснено для замовників ремонтні роботи загальною вартістю 5650 грн.

Завдання 2

На основі наведених даних визначити доходи від іншої операційної діяльності та фінансових операцій: дохід від інвестицій в асоційовані підприємства - 1000 грн; дохід від реалізації іноземної валюти – 350 грн; одержані штрафи, пені, неустойки – 250 грн; дохід від спільної діяльності – 500 грн; отримані відсотки за облігаціями – 650 грн; виторг від реалізації продукції – 2000 грн; дохід від реалізації основних фондів – 1400 грн.

Завдання 3

На основі наведених даних розрахувати операційний Cash-flow прямим методом: сплата відсотків за користування позиками – 1000 грн; грошові видатки на утримання персоналу – 1500 грн; грошові надходження від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – 15 000 грн; інші грошові надходження, які не належать до інвестиційної та фінансової діяльності, – 5000 грн; грошові виплати за сировину, матеріали, послуги – 10 000 грн; отримані відсотки за облігаціями – 650 грн; дохід від реалізації іноземної валюти – 350 грн; дохід від інвестицій в асоційовані підприємства – 1000 грн; сплата податку на прибуток – 350 грн.

Завдання 4

На основі наведених даних розрахувати виторг від реалізації товарів прямим методом: обсяг виробництва товарів А та Б відповідно 1000 і 900 шт.; залишок товарів на початок періоду – 100 і 120 шт., кінець – 150 і 60 шт.; витрати на оплату праці за звітний рік відповідно 1000 і 1200 грн, вартість використаної сировини – 12000 і 8000 грн; ціна товару А – 30,0 грн/шт., товару Б – 25,0 грн/шт.

Завдання 5

Визначити дохід підприємства, якщо відомі такі дані: собівартість одиниці продукції - 510 тис. грн, рентабельність продукції – 15 %, залишки товарної продукції (за собівартістю) на початок року становили 14 тис. грн, кінець року – 36 тис. грн. Продукція оподатковувана ПДВ.

Підприємство отримало штраф від постачальників за порушення господарських угод у розмірі 2500 грн, сплатило відсотки й пеню за 15 днів прострочки за невчасно повернуті 100 000 грн кредиту, отриманого під 16 % річних.

Крім того, підприємство реалізувало основні засоби, які перебували на балансі, на суму 50 тис. грн (без ПДВ) за залишковою вартістю 20 тис. грн, витрати на реалізацію становили 5500 грн.

Прибуток від володіння корпоративними правами – 4 тис. грн.

Запитання для роздумів

1 У чому полягає необхідність грошових надходжень для підприємства?

2 Чим визначено вибір методу планування виторгу від реалізації продукції?

3 Чи має значення для підприємства структура доходів?

4 Чи є наявність доходу гарантією фінансового благополуччя підприємства?

5 Існують різні методи визначення виторгу від реалізації: касовий метод, метод нарахування, метод обліку першої події. Оцініть їхні переваги та недоліки для підприємства, його партнерів, держави.

Практичне заняття 4

ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Прибуток є основним узагальнюючим показником фінансових результатів господарської діяльності підприємств. Прибуток – це та частина додаткової вартості, яка залишається після покриття витрат виробництва. Додатковий продукт – це вартість, створювана виробниками понад вартість необхідного продукту. Додатковий продукт властивий усім суспільно-економічним формаціям і є одним із найважливіших чинників їхнього успішного розвитку. Прибуток – це частина додаткової вартості, створеної і реалізованої, готової до розподілу. Водночас прибуток – це підсумковий показник, результат фінансово-господарської діяльності підприємств як суб'єктів господарювання.

Підходи до формування прибутку підприємства: бухгалтерський, економічний.

Бухгалтерський підхід – прибуток формується як різниця між виторгом від реалізації продукції (товарів, послуг) і поточними витратами виробництва.

Економічний підхід – прибуток формується як різниця між виторгом від реалізації та поточними витратами виробництва (реалізації) і витратами втрачених можливостей, основою яких є альтернативний відсотковий дохід на капітал.

Прибуток від операційної діяльності визначають як алгебраїчну суму валового прибутку, іншого операційного доходу та операційних витрат за звітний період.

До інших операційних доходів належать доходи від операційної оренди активів, операційних курсових різниць, відшкодування раніше

списаної на збитки безнадійної дебіторської заборгованості, доходи від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій).

До операційних витрат належать адміністративні витрати, витрати на збут продукції, виробничих запасів, суми сумнівних, безнадійних боргів, витрати від знецінення запасів, витрат від операційних курсових різниць, визначені підприємством економічні санкції, крім витрат, включених до собівартості продукції, товарів, робіт.

Різниця між іншими операційними доходами та операційними витратами відрізняє **прибуток підприємства від іншої операційної діяльності**.

Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування розраховують як суму прибутку від операційної діяльності підприємства, його доходу від участі в капіталі, суми інших фінансових доходів, суми інших доходів підприємств і суми витрат підприємства від участі в капіталі.

Прибуток від надзвичайних подій – це прибуток від подій, що підлягають визначенню непередбачених в операційній, інвестиційній і фінансовій діяльності.

Прибуток від надзвичайних подій розраховують як різницю між надзвичайними доходами (відшкодування збитків від надзвичайних подій тощо) і надзвичайними витратами (витрати від стихійного лиха, пожеж, техногенних аварій, у т. ч. витрати на здійснення заходів, пов'язаних із попередженням і ліквідацією наслідків таких подій).

Тезаврований прибуток – це прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків і виплати дивідендів і спрямований на збільшення власного капіталу.

Чистий прибуток підприємства – це сума прибутку підприємства після сплати податку на прибуток.

Нерозподілений прибуток – це частина чистого прибутку підприємства, що залишається після його розподілу і використання на

інвестиційні потреби, формування внутрішніх грошових фондів або безпосередньо на фінансування поточних витрат.

Прибуток від реалізації продукції. Одержання прибутку від реалізації продукції залежить від обсягу реалізації продукції, її структури, собівартості та рівня середньореалізаційних цін.

Собівартість продукції (робіт, послуг) – це виражені в грошовій формі поточні витрати підприємства на їх виробництво (виконання).

Витрати на виробництво продукції утворюють виробничу собівартість; витрати на виробництво та реалізацію - повну собівартість.

Виробнича собівартість продукції включає:

- прямі матеріальні витрати;
- прямі витрати на оплату праці;
- відрахування на соціальні заходи;
- інші прямі витрати;
- загальновиробничі витрати.

До складу **прямих матеріальних витрат** входить вартість сировини та основних матеріалів, що є основою продукції, яку виробляють, купівельних напівфабрикатів, комплектуючих виробів, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат.

Прямі витрати на оплату праці – це заробітна плата та інші виплати працівникам, які займаються виробництвом продукції, виконанням робіт або наданням послуг.

До складу **інших прямих витрат** входять усі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, зокрема відрахування на соціальні заходи, плата за оренду земельних і майнових паїв, амортизація виробничих основних засобів тощо.

До складу загальновиробничих витрат включають:

- витрати на управління виробництвом (оплата праці апарату управління цехами, дільницями тощо; відрахування на соціальні заходи та медичне страхування апарату управління; витрати на оплату службових відряджень, персоналу цеху, дільниць тощо);
- амортизацію основних засобів і нематеріальних активів загальновиробничого призначення;
- витрати на утримання, експлуатацію, ремонт, страхування, операційну оренду основних засобів, інших необоротних активів загальновиробничого призначення;
- витрати на вдосконалення технології та організації виробництва;
- витрати на опалення, освітлення, водопостачання та інше утримання виробничих приміщень;
- витрати на обслуговування виробничого процесу (оплата праці загальновиробничого персоналу, відрахування на соціальні заходи, медичне страхування працівників та апарату управління виробництвом, витрати на здійснення технологічного контролю за виробничими процесами та якістю продукції, робіт, послуг);
- витрати на охорону праці, техніку безпеки та охорону навколишнього природного середовища;
- інші витрати (втрати від браку, оплата простоїв тощо).

Витрати, пов'язані з операційною діяльністю, які не входять до собівартості реалізованої продукції, поділяють:

- на адміністративні;
- витрати на збут;
- інші операційні витрати.

Методи розрахунку прибутку від реалізації

Визначення суми прибутку від реалізації продукції має деякі особливості залежно від сфери діяльності суб'єкта господарювання: виробничої сфери, торгівлі, сфери послуг.

На підприємствах виробничої сфери можуть бути застосовані три методи розрахунку прибутку від реалізації продукції: метод прямого розрахунку; розрахунок прибутку на основі показника витрат на 1 грн продукції; економічний (аналітичний) метод.

1 *Метод прямого розрахунку.* Прибуток розраховують за окремими видами виробленої і реалізованої продукції. Для розрахунку необхідні такі вихідні дані:

- 1) перелік і кількість продукції відповідної номенклатури, планованої до виробництва і реалізації;
- 2) повна собівартість одиниці продукції;
- 3) оптова ціна одиниці продукції.

2 *Розрахунок прибутку на основі показника витрат на 1 грн продукції* може бути застосований за підприємством у цілому шляхом розрахунку прибутку від випуску, реалізації всієї продукції. Для розрахунку необхідні такі вихідні дані: виробничі витрати; реалізація продукції за попередній період; очікувана зміна реалізації, прогнозована в наступному періоді.

3 *Економічний (аналітичний метод).* Він відрізняється від уже розглянутих методів розрахунку прибутку тим, що дає змогу визначити не тільки загальну суму прибутку, а також і вплив на неї зміни окремих чинників. Розрахунок прибутку за цим методом здійснюється окремо за порівнянною і непорівнянною продукцією в плановому періоді. Порівнянна продукція – це продукція, вироблена в попередньому періоді. Непорівнянна – не вироблена в попередньому періоді [9].

Рентабельність – якісний вартісний показник, що характеризує рівень віддачі витрат або ступінь використання наявних ресурсів у процесі виробництва і реалізації продукції товарів (робіт, послуг).

Рентабельність – це відносний показник, тобто рівень прибутковості, вимірюваний у відсотках.

Рентабельність реалізованої продукції розраховують у відсотках як відношення прибутку, отриманого від продажу всієї продукції, до її собівартості:

$$P = \frac{\Pi}{C} 100\% , \quad (4.1)$$

де Π – прибуток, отриманий від продажу всієї продукції, грн;

C – собівартість усієї проданої продукції, грн.

Завдання для розв'язання на практичному занятті

Завдання 1

Грошові надходження від покупців (споживачів) продукції підприємства – 873,5 тис. грн, у т. ч. у рахунок погашення дебіторської заборгованості – 119,2 тис. грн. Визнана у звітному періоді дебіторська заборгованість склала 124,7 тис. грн. Сума матеріальних витрат підприємства, пов'язаних із виробництвом у звітному періоді, становить 598,7 тис. грн. Сума нарахованого податку на прибуток підприємства – 67,5 тис. грн.

Визначити величину чистого прибутку за звітний період (продукція підприємства не є підакцизною).

Завдання 2

На основі наведених нижче даних визначити величину чистого та нерозподіленого прибутку ПАТ «Акціонерне». У звітному періоді чистий виторг від реалізації продукції становив 840 000 грн; грошові витрати на виробництво та реалізацію товарної продукції – 475 000 грн, величина нарахованої амортизації – 145 000 грн; нарахований до сплати податок на прибуток за звітний період – 90 000 грн; ПДВ – 120 000 грн; у зв'язку з

виплатою грошових дивідендів за попередній період підприємство нарахувало та сплатило до бюджету податок у сумі 40 000 грн; відповідно до статутних документів здійснено відрахування до резервного капіталу – 15 %; виплата грошових дивідендів не була передбачена.

Завдання 3

Скласти фінансовий кросворд (рисунок 4.1).

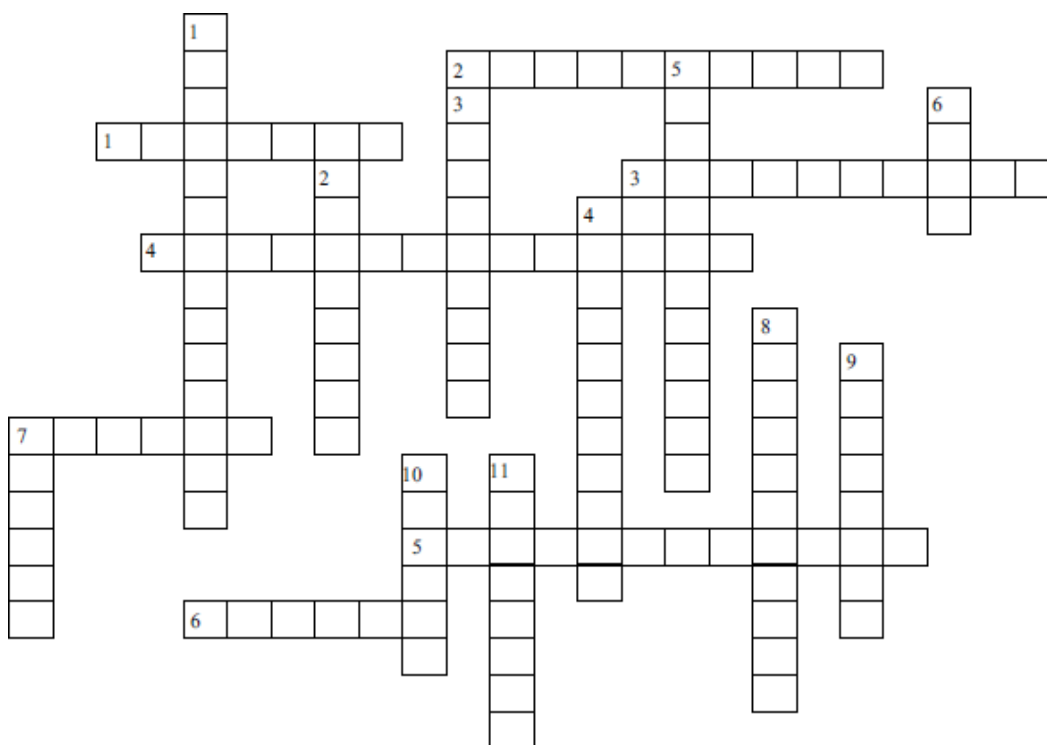

Рисунок 4.1

За горизонталлю:

1 Назва НП(С)БО, у якій визначено склад собівартості реалізованої продукції.

2 Процес, що відбувається на підприємстві з прибутком після надходження коштів на розрахунковий рахунок чи в касу підприємства за реалізовану продукцію, надані послуги.

3 Продукція підприємства, вироблена в попередньому періоді та буде вироблена, за очікуваннями, у наступному періоді.

4 Частина чистого прибутку акціонерного товариства, спрямована на виплату дивідендів акціонерам.

5 Виражені в грошовій формі поточні витрати підприємства на виробництво продукції.

6 Отримання або сплата грошових коштів, що впливають на отримання прибутку (збитку) підприємства від іншої операційної діяльності.

7 Назва НП(С)БО, у якій визначено методи оцінювання сировини, матеріалів, незавершеного виробництва та готової продукції.

За вертикаллю:

1 Відносний показник, що визначає рівень прибутковості продукції (підприємства, галузі).

2 Процес, що відбувається з прибутком під час формування централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів.

3 Частина чистого прибутку, розподілена між учасниками відповідно до їхньої участі у власному капіталі підприємства.

4 Діяльність підприємства, у результаті якої воно отримує прибуток.

5 Процес, що відбувається з прибутком підприємства, який залишився в його розпорядженні після здійснення платежів до бюджету.

6 Показник, який стосується продукції підприємства і використаний у процесі розрахунку прибутку прямим методом.

7 Перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

8 Метод розрахунку прибутку, за яким прибуток визначають окремо за порівнянною і непорівнянною продукцією.

9 Частина додаткової вартості, створеної, реалізованої, готової до розподілу.

10 Одержаний після сплати податків прибуток, який залишається в розпорядженні підприємства.

11 Грошові надходження коштів, які, за НП(С)БО, збільшують доходи від іншої операційної діяльності.

Завдання 4

У звітному році обсяг реалізованої продукції виробничої фірми склав 15 млн грн. Рівень рентабельності продукції досяг 15 %. Визначити рівень рентабельності продукції в наступному за звітним році, що дав би змогу одержати додатково 800 000 грн прибутку. Від чого залежить рівень рентабельності продукції?

Завдання 5

Розрахувати абсолютну величину прибутку підприємства від реалізації продукції в плановому періоді, якщо розглядають два варіанти дій підприємства, і вибрати найкращий із них. За рахунок посилення ринкових позицій і підвищення попиту підприємство може розраховувати на зростання обсягів реалізації на 15 % за умови збереження рівня ціни виробника. Як альтернативу розглядають можливість підвищення ціни з 24,0 до 28,0 грн, що забезпечить незмінність обсягів реалізації продукції. Середні умовно-змінні витрати на одиницю продукції підприємства становлять 18,0 грн, а за обсягів реалізації у звітному періоді на рівні 175,5 тис. виробів підприємство отримувало прибуток у розмірі 83,0 тис. грн.

Запитання для роздумів

- 1 У чому полягає значення прибутку для підприємства?
- 2 Чи обов'язковим є створення резервного капіталу на підприємствах?
- 3 У чому полягає різниця між доходом і прибутком підприємства?
- 4 Які чинники можуть вплинути на відхилення фактично отриманих показників прибутку від запланованих?
- 5 В Україні існує поняття бухгалтерського прибутку та оподаткованого прибутку. Наскільки такий поділ є доцільним для підприємства, держави?

Практичне заняття 5

ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Податкова система – це сукупність загальнодержавних і місцевих податків і зборів, що справляються в установленому Податковим кодексом (ПК) порядку. **Податкова політика** – це діяльність держави у сфері встановлення і стягнення податків [2]. Саме через податкову політику держави відбувається становлення і розвиток податкової системи держави. *Основними принципами податкової політики є* **фіскальна і економічна ефективність, соціальна справедливість.**

До загальнодержавних належать такі податки та збори:

- 1) податок на прибуток підприємств;
- 2) податок на доходи фізичних осіб;
- 3) податок на додану вартість;
- 4) акцизний податок;
- 5) екологічний податок;
- 6) рентна плата;
- 7) мито.

Місцеві податки та збори:

- 1) податок на майно;
- 2) єдиний податок;
- 3) збір за місця для паркування транспортних засобів;
- 4) туристичний збір.

Податкове зобов'язання – загальна сума податку на додану вартість, одержана (нарахована) платником податку у звітному (податковому періоді) [2].

Датою виникнення податкових зобов'язань із постачання товарів/послуг вважають дату, яка припадає на податковий період, протягом якого відбувається будь-яка з подій, що сталася раніше:

а) дата зарахування коштів від покупця/замовника на банківський рахунок платника податку як оплата товарів/послуг, що підлягають постачанню, а в разі постачання товарів/послуг за готівку – дата оприбуткування коштів у касі платника податку, а за відсутності такої – дата інкасації готівки в банківській установі, що обслуговує платника податку;

б) дата відвантаження товарів, а в разі експорту товарів – дата оформлення митної декларації, що засвідчує факт перетинання митного кордону України, оформленої відповідно до вимог митного законодавства, а для послуг – дата оформлення документа, що засвідчує факт постачання послуг платником податку.

Податковий кредит – сума, на яку платник податку на додану вартість має право зменшити податкове зобов'язання звітного (податкового) періоду [2].

Датою виникнення права платника податку на віднесення сум податку до податкового кредиту вважають *дату тієї події, що відбулася раніше:*

- дата списання коштів із банківського рахунка платника податку на оплату товарів/послуг;

- дата отримання платником податку товарів/послуг.

Суму податку, що підлягає сплаті (перерахуванню) до Державного бюджету України або бюджетному відшкодуванню, визначають як різницю між сумою податкового зобов'язання звітного (податкового) періоду та сумою податкового кредиту такого звітного (податкового) періоду.

Акцизний податок – непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених Податковим кодексом, як підакцизні, що включено до ціни таких товарів (продукції).

До підакцизних товарів належать спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво; тютюнові вироби, тютюн і промислові замінники тютюну; нафтопродукти, скраплений газ, речовини, використовувані як компоненти моторних палив, паливо моторне альтернативне; автомобілі легкові, кузови до них, причепа та напівпричепа, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів; електрична енергія.

Завдання для розв'язання на практичному занятті

Завдання 1

Підприємство ввозить на митну територію України 100 тис. пляшок горілки (0,5 л, 40 %), контрактна вартість якої становить 350 000,0 дол. США. Курс НБУ: 41,2 грн за 1 дол. США, 44,06 грн за 1 євро. Ставка мита 3,5 євро за 1 л 100 % спирту, ставка акцизного податку 133,31 грн за 1 л 100 % спирту. Визначити суму мита, акцизного податку та ПДВ.

Завдання 2

Визначити суму ПДВ, яка підлягає сплаті до бюджету в липні, серпні та вересні, вказати граничний строк надання декларацій за ці звітні періоди та сплати податкових зобов'язань на основі даних, наведених у таблиці 5.1.

Таблиця 5.1 – Дані з відвантаження обсягів продукції підприємства

Сума ПДВ в ціні продажу, грн	Дата відвантаження	Дата отримання коштів на рахунок
1500	15.07	06.08
30000	10.08	28.06
18000	25.07	20.08
28000	01.08	03.09
82000	07.07	02.08
3600	03.08	30.08
75000	09.09	01.10
93000	11.09	30.09
35600	15.09	30.08
15900	25.09	05.09
2300	26.07	23.06
46000	08.08	16.08
2200	21.08	10.09
54000	24.07	05.08
6500	05.07	20.07
3800	23.08	15.08
45000	06.09	16.10
33000	07.09	26.09
37800	17.09	30.09
30000	23.09	05.07

Завдання 3

Заповнити фінансовий кросворд (рисунок 5.1).

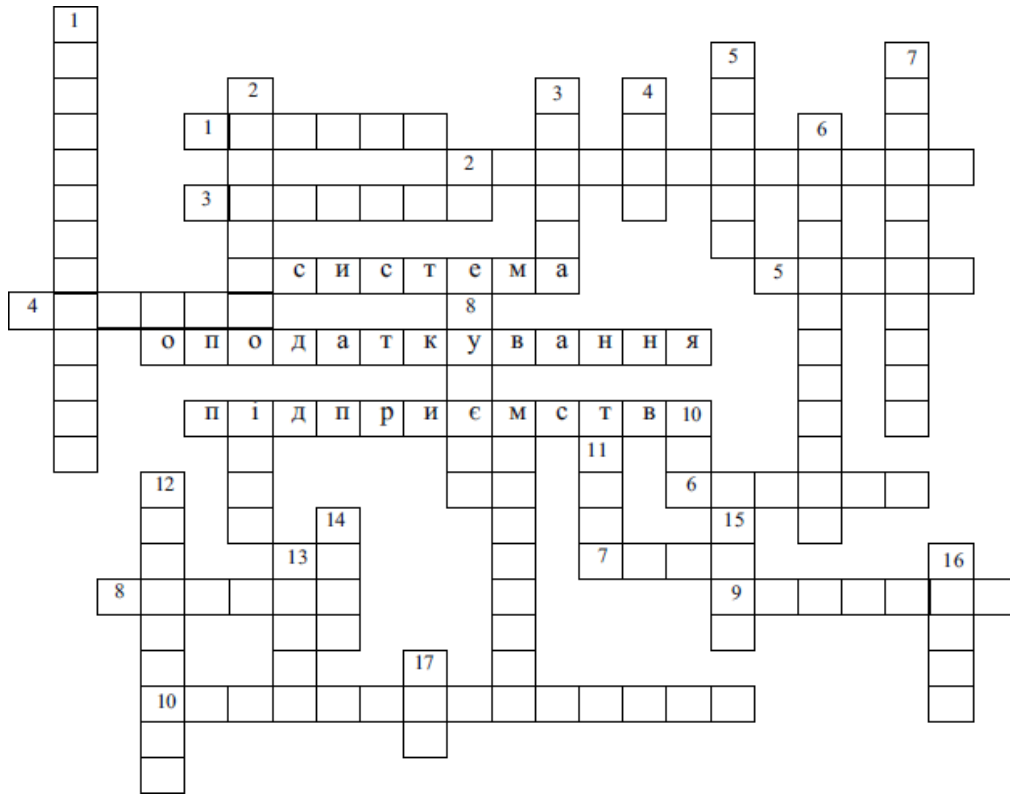

Рисунок 5.1

За горизонталлю

- 1 Випадок, за якого підприємство-платник податку на прибуток не сплачує останній до бюджету.
- 2 Принципи побудови системи оподаткування в Україні.
- 3 Податковий період із податку на прибуток.
- 4 Періодичне перерахування коштів до бюджету або інших централізованих фондів.
- 5 Об'єкт оподаткування на нерухомість суб'єктів господарювання.
- 6 Податок, що сплачують суб'єкти малого підприємництва, які мають право перейти на спрощену систему оподаткування.
- 7 Вид транспортних засобів, які є об'єктами оподаткування податком із власників транспортних засобів.
- 8 Можливе джерело відшкодування платникам податку вхідного ПДВ.

9 Джерело сплати єдиного податку малими підприємствами.

10 Один із принципів, який закладено в основу побудови системи оподаткування в Україні.

За вертикаллю:

1 Принцип побудови системи оподаткування, реалізацією якого забезпечено регулярну сплату податкових платежів до бюджету.

2 Принцип системи оподаткування, який базується на безспірності сплати платниками податків податкових платежів.

3 Показник, що встановлено в грошовому вираженні на одиницю оподаткування або у відсотках до об'єкта оподаткування.

4 Обов'язковий платіж юридичних і фізичних осіб до бюджету держави.

5 Привілеї, що надають окремим платникам податків і які впливають на виявлення регулювальної функції податків.

6 Обов'язкові платежі юридичних і фізичних осіб до соціальних фондів.

7 Принцип побудови системи оподаткування в Україні.

8 Юридична або фізична особа, що є платником податку.

9 Вид самохідних механізмів, що обкладаються податком із власників транспортних засобів.

10 База оподаткування.

11 Сума коштів, нараховувана за несвоєчасну сплату податків до бюджету.

12 Чинник, який впливає на розмір ставки земельного податку.

13 Плата за оренду землі.

14 Податок, сплачуваний з завезенням товарів на митну територію України.

15 Підакцизний товар.

16 Податок, встановлюваний на обмежене коло товарів і сплачуваний за рахунок споживача продукції.

17 Непрямий податок.

Завдання 4

Максимальна роздрібна ціна на сигарети з фільтром 84,25 грн, без акцизного податку та ПДВ – 42,97 грн. Фактичний обсяг реалізації 100 тис. пачок або 2 000 тис. шт. Акцизний податок за ставками у твердих сумах з одиниці продукції 2257,40 грн за 1000 шт., за ставками у відсотках до обороту 25 %. Визначити суму акцизного податку, належну до сплати в бюджет (за нормами Податкового кодексу України, мінімальне акцизне податкове зобов'язання зі сплати акцизного податку на тютюнові вироби – 3019,85 грн за 1000 шт. сигарет із фільтром).

Запитання для роздумів

1 За використанням якого джерела сплати податків найбільше виявляється їхня регулююча функція (обґрунтуйте):

- загальний прибуток підприємства;
- собівартість продукції;
- виторг від реалізації продукції;
- прибуток від реалізації продукції;
- амортизаційні відрахування?

2 Яка з методик визначення ставок оподаткування і чому більш позитивно впливає на фінансово-господарську діяльність підприємства:

- в абсолютних сумах з одиниці продукції, що реалізують;
- відсотках до об'єкта оподаткування – універсальні ставки;
- відсотках до об'єкта оподаткування - пропорційні ставки;

- відсотках до об'єкта оподаткування - прогресивні ставки;
- відсотках до об'єкта оподаткування - регресивні ставки?

3 Який спосіб надання податкових пільг більш позитивно впливає на прояв регулюючої функції податків (обґрунтуйте):

- пільги для окремих платників податків;
- пільги щодо окремих об'єктів оподаткування;
- пільги щодо строків сплати податків;
- відшкодування сплачених податків;
- надання податкового кредиту?

4 Як може вплинути на фінансово-господарську діяльність підприємств-виробників звільнення їхньої продукції від акцизного податку (обґрунтуйте):

- зменшить собівартість продукції;
- зменшить прибуток від реалізації;
- підвищить рентабельність виробництва продукції;
- зменшить іммобілізацію оборотних коштів;
- збільшить обсяг виробництва і реалізації підакцизних товарів?

5 Чи всіх принципів оподаткування дотримуються в сучасній системі оподаткування в Україні?

Практичне заняття 6

МАЙНОВІ РЕСУРСИ (АКТИВИ) ПІДПРИЄМСТВА

Активи – це сукупність ресурсів, які використовують підприємства в процесі господарської діяльності і підлягають ефективному контролю, що сприяє отриманню економічних благ у майбутньому.

Мета формування активів підприємства – виявлення та задоволення потреб підприємства в окремих видах активів для забезпечення виробничого процесу, а також оптимізація складу активів для забезпечення умов ефективної господарської діяльності.

Оборотні активи – активи, строк використання яких у виробничо-господарських процесах менше одного року (або одного виробничого циклу, якщо останній більше одного року), у т. ч.:

- запаси (виробничі запаси, незавершене виробництво, запаси готової продукції, товари, придбані з метою перепродажу);
- векселі отримані;
- дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги;
- дебіторська заборгованість за розрахунками (з бюджетом, за виданими авансами, нарахованими доходами, внутрішніми розрахунками тощо);
- поточні фінансові інвестиції;
- грошові кошти і їхні еквіваленти (у національній та іноземній валюті);
- інші оборотні активи.

У виробничій сфері оборотні активи авансують в оборотні виробничі фонди і фонди обігу.

До виробничих фондів належать сировина, основні й допоміжні матеріали, напівфабрикати, паливо, тара, запасні частини для ремонтів,

малоцінні і швидкозношувані предмети, незавершене виробництво, напівфабрикати власного виготовлення, витрати майбутніх періодів.

Фонди обігу – це залишки готової продукції на складі підприємств, відвантажені, але не оплачені покупцями товари, залишки коштів підприємств на поточному рахунку в банку, касі, у розрахунках, дебіторській заборгованості, а також укладені в короткострокові цінні папери.

До фондів обігу належать готова продукція на складах підприємства; готова продукція, яка відвантажена і перебуває в дорозі; грошові кошти на розрахунках та інших рахунках; грошові кошти в незавершених розрахунках; дебіторська заборгованість; готівка в касі.

Отже, **оборотні активи** – це кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку.

Позаоборотні активи – це сукупність майнових цінностей підприємства, що багаторазово беруть участь у процесі його господарської діяльності й переносять на продукцію використану вартість частинами.

Фінансові активи – це сукупність активів підприємства, що перебувають у формі наявних коштів і різних фінансових інструментів.

Фінансові активи включають грошові активи в національній та іноземній валюті; дебіторську заборгованість; короткострокові та довгострокові фінансові вкладення.

Нефінансові активи – це сукупність матеріальних і нематеріальних активів.

Нефінансові активи поділяють на матеріальні та нематеріальні активи, що включають:

1) матеріальні активи: основні кошти; незавершені капітальні вкладення; устаткування до монтажу; виробничі запаси сировини та матеріалів; незавершене виробництво; готова продукція; інші види;

2) нематеріальні активи: програмне забезпечення; товарні знаки; патенти; ноу-хау; права користування; ліцензії; інші нематеріальні активи.

Ліквідні активи – група активів підприємства, які можуть бути переведені в грошову форму без втрат своєї поточної вартості лише після закінчення тривалого періоду часу.

Ліквідні активи підприємства включають грошові активи; короткострокові фінансові вкладення; дебіторську заборгованість (крім безнадійної); запаси готової продукції на складі.

Неліквідні активи – група активів підприємства, які швидко перетворюються в грошову форму без відчутних втрат своєї поточної вартості з метою своєчасного забезпечення платежів за поточними зобов'язаннями.

Ідентифіковані активи – придбані активи, які на дату придбання відповідають критеріям визначення статей балансу, встановлених Положеннями (стандартом) бухгалтерського обліку.

Склад оборотних активів – це сукупність окремих елементів (статей) оборотних виробничих фондів і фондів обігу.

Структура оборотних активів – це співвідношення окремих елементів оборотних активів у їхньому загальному обсязі.

Нормування – це процес обчислення тієї частини оборотних активів, яка необхідна підприємству для забезпечення нормального, безперервного процесу виробництва, реалізації продукції та послуг [9].

Норма – це відносна або мінімальна величина оборотних активів, обчислена у встановленому порядку за кожним їх видом, необхідна для розрахунку нормативу.

Норматив – це мінімальний розмір власних оборотних активів у грошовому вираженні, необхідний підприємству для забезпечення нормального, безперервного процесу виробництва, реалізації продукції та розрахунків.

Нормування оборотних активів можна здійснювати трьома методами: методом прямого рахунку, аналітичним методом і методом коефіцієнтів.

1 Нормування оборотних коштів для створення виробничих запасів.

Норматив оборотних коштів основних матеріалів визначають за формулою

$$H = O * N, \quad (6.1)$$

де O – одnodенні витрати сировини та матеріалів, тис. грн;

N – норма оборотних коштів, дні.

До виробничих запасів входять також допоміжні матеріали, паливо, тара, запасні частини та малоцінні швидкозношувальні предмети, які беруть участь у створенні нової вартості і теж потребують визначення оптимальної потреби в них.

Норматив оборотних коштів допоміжних матеріалів. Розраховують множенням норми на величину одnodенного їх витрачання за кошторисом витрат на виробництво. Норми за видами і групами допоміжних матеріалів розраховують у такому самому порядку, як і для основних матеріалів.

Норматив оборотних коштів на паливо встановлюють для всіх видів палива (крім газу), що використовують як для технологічних цілей, так і господарських потреб виробництва [9]. Величину нормативу оборотних коштів визначають за методом, аналогічним методу розрахунку нормативу оборотних коштів на основні матеріали.

Норматив оборотних коштів для тари визначають множенням норми, вираженої в гривнях, на обсяг товарної продукції в оптових цінах підприємства у плановому році. Норма оборотних коштів на тару визначають у гривнях на 1000 грн товарної продукції (діленням потреби в оборотних коштах на тару в плановому році на товарну продукцію в цінах реалізації).

Норматив на запасні частини для ремонтів машин визначають з урахуванням їхньої вартості за початковою оцінкою і норми оборотних коштів.

Норматив для малоцінних і швидкозношуваних предметів визначають окремо для кожної групи незалежно від характеру їх використання у виробництві: господарський інвентар, спеціальний одяг і взуття, спеціальний інструмент і пристосування і т. ін.

2 Нормування оборотних коштів у незавершеному виробництві і витратах майбутніх періодів.

Норматив оборотних активів у незавершеному виробництві має забезпечувати ритмічний процес виробництва і рівномірне надходження готової продукції на склад.

Норматив виражає вартість початих, але не завершених виробництвом виробів, які знаходяться на різних етапах виробничого процесу.

Норматив оборотних коштів для незавершеного виробництва

$$H = Z * D * K, \quad (6.2)$$

де Z – одноденні витрати за планом IV кварталу, тис. грн;

D – тривалість виробничого циклу, дні;

K – коефіцієнт зростання витрат.

Коефіцієнт зростання витрат характеризує ступінь готовності виробів у незавершеному виробництві, тобто відношення витрат у незавершеному виробництві до всієї собівартості готової продукції,

$$K = (A + 0,5 * B) / (A + B), \quad (6.3)$$

де A – витрати, здійснювані одноразово на початку виробничого циклу;

B – наступні витрати, включені в собівартість продукції.

Якщо витрати на виготовлення одиниці продукції за днями виробничого циклу розподіляють нерівномірно, коефіцієнт зростання витрат K визначають як середньозважений показник.

Норматив оборотних коштів для витрат майбутніх періодів включає виробничі витрати, здійснені в певному плановому періоді і віднесені на собівартість продукції, що буде випущена в наступні періоди.

Норматив оборотних коштів на витрати майбутніх періодів

$$H = Co + Pn - Pv, \quad (6.4)$$

де Co – сума коштів, вкладених у ці витрати на початок запланованого періоду, за вирахуванням отриманих банківських кредитів;

Pn – витрати, проведені в плановому році, передбачені відповідними кошторисами;

Pv – витрати, які включають у собівартість продукції запланованого року та передбачені кошторисом виробництва.

Розрахунок нормативу оборотних коштів на витрати майбутніх періодів здійснюється на кожний рік.

3 Нормування оборотних коштів для створення запасів готової продукції.

До готової продукції належать вироби, завершені виробництвом, прийняті технічним контролем підприємства і здані на склад або прийняті замовником відповідно до затвердженого порядку приймання продукції.

Норматив оборотних коштів для готової продукції

$$H = Z * P, \quad (6.5)$$

де Z – одноденний випуск продукції в IV кварталі планового року за виробничою собівартістю, грн;

P – норма запасу оборотних коштів для готової продукції, дні.

Стан оборотних коштів характеризує насамперед наявність їх на певну дату. Порівняння фактичної наявності оборотних коштів із нормативом дає змогу визначити нестачу або надлишок власних оборотних коштів.

Основні засоби – це частина засобів виробництва, які беруть участь у процесі виробництва за період більше одного року, зберігаючи при цьому матеріальну форму і властивості, а також переносять свою вартість на готову продукцію частинами у вигляді амортизаційних відрахувань.

Основні засоби, за НП(С)БО, – це матеріальні активи, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких становить понад один рік і які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва чи постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам, здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій (або використання в процесі операційного циклу, якщо він триваліший за один рік) [4].

Відтворення основних фондів – це процес безперервного їх поновлення. Розрізняють просте та розширене відтворення. За простого відтворення основних засобів здійснюють заміну окремих зношених частин основних засобів або заміну старого устаткування на аналогічне (відновлюється попередня виробнича потужність).

Розширене відтворення передбачає кількісне та якісне збільшення наявних основних фондів або придбання нових основних фондів, які забезпечують вищий рівень продуктивності устаткування.

З тієї причини, що основні засоби функціонують протягом тривалого часу і частинами переносять свою вартість на вартість продукції (робіт, послуг), зберігаючи при цьому свою майнову вартість, вони мають кілька видів грошового оцінювання.

У НП(С)БО визначено такі види оцінювання основних засобів [9]. Первісну вартість основних засобів визначають як історичну (фактичну)

собівартість основних засобів у сумі грошових коштів, сплачених з придбанням або створенням необоротних активів.

Переоцінена вартість – вартість основних засобів після їх переоцінювання.

Амортизована вартість являє собою первісну або переоцінену вартість об'єкта основних засобів за вирахуванням ліквідаційної вартості.

Ліквідаційну вартість визначають як суму коштів або вартість інших активів, які підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) основних засобів по закінченні передбаченого періоду використання за вирахуванням очікуваних витрат на ліквідацію (продаж) цього об'єкта.

Залишкову (балансову) вартість основного засобу визначають як різницю між первісною вартістю і сумою нарахованого зносу (амортизацією).

Амортизація – це систематичний розподіл вартості необоротних амортизованих активів (первісна мінус ліквідаційна вартість) упродовж строку їх корисного використання (експлуатації).

Амортизаційні відрахування – це грошове відображення розміру амортизації, міри зносу основних засобів, включених до собівартості продукції та компенсованих з її продажем у виторгу (доході), від реалізації продукції суми амортизаційних відрахувань розглядають як цільовий фонд, складову фінансових ресурсів, призначених для відтворення зношених у процесі виробництва необоротних активів і матеріальних активів.

Для нарахування амортизаційних відрахувань із метою визначення оподаткованого прибутку основні засоби поділяють на групи.

Відповідно до П(С)БО № 7 амортизацію основних засобів (крім інших необоротних активів) нараховують, застосовуючи такі *методи*:

1 Прямолінійного, за яким річну суму амортизації визначають діленням амортизованої вартості на очікуваний період часу використання об'єкта основних засобів.

Сума амортизаційних відрахувань у разі застосування прямолінійного методу

$$HA = \frac{100}{n}, \quad (6.6)$$

де HA – річна норма (ставка) амортизації, %;

n – строк корисного використання активу, роки.

$$A = \frac{HA(PB-LB)}{100}, \quad (6.7)$$

де A – сума амортизації, тис. грн;

PB – первісна вартість основних засобів, тис. грн;

LB – ліквідаційна вартість основних засобів, тис. грн.

2 Зменшення залишкової вартості, за яким річну суму амортизації визначають як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітнього року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації.

З застосуванням цього методу річна норма амортизації

$$HA = 1 - \sqrt[n]{\frac{LB}{PB}}, \quad (6.8)$$

де HA – річна норма амортизації, %;

PB – первісна вартість основних засобів, тис. грн;

LB – ліквідаційна вартість основних засобів, тис. грн.

$$A = \frac{ЗВ HA}{100}, \quad (6.9)$$

де A – сума амортизації, тис. грн.

ЗВ – залишкова (на момент амортизації) вартість основних засобів, тис. грн.

3 Прискореного зменшення залишкової вартості, за яким річну суму амортизації визначають як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яку обчислюють виходячи зі строку корисного використання об'єкта, і подвоюють.

$$HA = 2 \frac{100}{n}, \quad (6.10)$$

де HA – річна норма амортизації, %;

Сума амортизаційних відрахувань

$$A = \frac{HA \cdot ZB}{100}, \quad (6.11)$$

де ZB – залишкова (на момент амортизації) вартість основних засобів, тис. грн.

4 Кумулятивного, за яким річну суму амортизації визначають як добуток амортизованої вартості та кумулятивного коефіцієнта. Кумулятивний коефіцієнт розраховують діленням кількості років, що залишаються до кінця очікуваного строку використання об'єкта основних засобів, на суму кількості років його корисного використання. Перевага цього методу полягає в тому, що вже на початку експлуатації списують більшу частину вартості основних засобів, у подальшому темп списання уповільнюється, що забезпечує зменшення собівартості продукції.

Річна норма амортизації з застосуванням цього методу

$$HA_{\text{ч}} = \frac{t_i}{\text{СЧР}}, \quad (6.12)$$

де НАч – річна норма (ставка) амортизації, частка од.;

t_i – конкретний рік експлуатації активу в оберненому порядку;

СЧР – сума кількості років експлуатації основних засобів.

Показник суми чисел років

$$\text{СЧР} = \frac{n(n+1)}{2}, \quad (6.13)$$

де n – строк корисного використання (експлуатації) активу, роки.

Сума амортизаційних відрахувань з застосуванням кумулятивного методу

$$A_{\text{ч}} = \text{НА}_{\text{ч}} \cdot \text{ПВ} \quad (6.14)$$

або

$$A_{\text{ч}} = \text{НА}_{\text{ч}} \cdot (\text{ПВ} - \text{ЛВ}), \quad (6.15)$$

де $A_{\text{ч}}$ – сума амортизації, тис. грн;

НАч – річна норма (ставка) амортизації, частка од.;

ПВ – первісна вартість основних засобів, тис. грн;

ЛВ – ліквідаційна вартість основних засобів, тис. грн.

5 Виробничого, за яким місячну суму амортизації визначають як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) і виробничої ставки амортизації. Виробничу ставку амортизації розраховують діленням амортизованої вартості на загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) із використанням об'єкта основних засобів.

Для забезпечення відтворення основних засобів важливе значення має вивчення їхнього стану та використання. Стан і використання основних засобів оцінюють за значеннями показників, які можна об'єднати в три групи: показники забезпечення підприємства основними засобами, показники стану основних засобів, показники ефективності використання основних засобів.

Завдання для розв'язання на практичному занятті

Завдання 1

Випуск товарної продукції за рік становить 22 тис. од.; собівартість виробу – 2 тис. грн; ціна виробу на 30 % перевищує його собівартість; середньорічний залишок оборотних коштів – 20 тис. грн; виробничий цикл виготовлення виробу – шість днів; коефіцієнт нарощування витрат у незавершеному виробництві – 0,25.

Визначити норматив оборотних коштів у незавершеному виробництві та оборотність оборотних коштів підприємства (коефіцієнт оборотності, тривалість одного обороту і коефіцієнт завантаженості оборотних коштів).

Завдання 2

У першому кварталі підприємство реалізувало продукції на 200 тис. грн; середньоквартальні залишки оборотних коштів становили 15 тис. грн.

У другому кварталі обсяг реалізації продукції зросте на 14 %, а час одного обороту оборотних коштів буде зменшено на один день.

Визначити:

1) коефіцієнт оборотності оборотних коштів і час одного обороту в днях у першому кварталі;

2) коефіцієнт оборотності оборотних коштів і їхню абсолютну величину в другому кварталі;

3) вивільнення оборотних коштів у результаті зменшення тривалості одного обороту оборотних коштів.

Завдання 3

Визначити норматив оборотних коштів для сировини деревообробного підприємства, якщо деревина від двох постачальників надходить за вісім днів, від третього - шість днів, а документи, включаючи акцепт, обробку в обслуговуючих банках, - відповідно п'ять, три і два дні. Приймання сировини від двох постачальників займає по три дні, від третього – чотири дні. Сушіння деревини триває 10 днів. Разові поставки деревини від першого постачальника здійснюються кожні 10 днів на суму 10 тис. грн, від другого – кожні 16 днів на суму 60 тис. грн, а третього – кожні 20 днів на суму 16 тис. грн. Витрати сировини в IV кварталі становлять 59 400 грн.

Завдання 4

Визначити норму оборотних коштів на створення запасів матеріалу, якщо сировину відвантажили 5 числа, а надійшла вона 23 числа поточного місяця. Для опрацювання рахунка знадобилося два дні, за цей же період покупець подає платіжне доручення в банк. Час на обробку документів становить один день. Період приймання, розвантаження й складування матеріалів становить два дні. Постачання матеріалів здійснюється двома постачальниками. Перший постачальник надсилає матеріал через кожні шість днів на суму 10 000 грн, а другий – через кожні вісім днів на суму 6000 грн.

Завдання 5

Витрати IV кварталу планового року за матеріалами становлять 2700 грн, паливо – 1800 грн. Норми оборотних коштів – відповідно вісім і п'ять днів. Норматив за іншими елементами оборотних коштів на кінець планового періоду – 800 грн. Сукупний норматив власних оборотних коштів на початок планового року становить 1500 грн. Визначити приріст (скорочення) сукупного нормативу власних оборотних коштів.

Завдання 6

Визначити норматив оборотних коштів для готової продукції на кінець планового року й зміну нормативу в плановому періоді.

Норматив на початок року становив 1650 тис. грн, товарна продукція у звітному році – 21 400 тис. грн.

У плановому році товарна продукція становитиме 22 684 тис. грн. Прискорення обертання оборотних коштів у плановому періоді дорівнюватиме 6 %.

Завдання 7

Керівництво вважає стратегічним завданням поліпшення стану та рівня ефективності використання операційних необоротних активів підприємства. Для його вирішення фінансовій службі підприємства на основі інформації наведеній у таблиці 6.1, необхідно:

- проаналізувати ступінь зносу та придатності операційних необоротних активів підприємства;
- оцінити інтенсивність оновлення операційних необоротних активів;
- визначити рівень ефективності управління операційними необоротними активами підприємства;
- зробити висновки за результатами розрахунків.

Інформація про стан і знос необоротних активів підприємства наведена в таблиці 6.1, рух необоротних активів – у таблиці 6.2, результати фінансової діяльності – таблиця 6.3 (тис. грн).

Таблиця 6.1 – Інформація про знос необоротних активів

Показник	01.01.23	01.01.24	01.01.25
Основні засоби (за первісною вартістю)	870	957	1034
Нематеріальні активи (за первісною вартістю)	25	26	29
Знос основних засобів	131	170	224
Амортизація нематеріальних активів	15	17	19

Таблиця 6.2 – Інформація про рух необоротних активів

Показник	2023	2024
Надійшло		
- основних засобів	60	48
- нематеріальних активів	12	13
Вибуло		
- основних засобів	12	13
- нематеріальних активів	1	1

Таблиця 6.3 – Інформація про результати фінансової діяльності підприємства

Показник	2024	2025
Виторг від реалізації продукції	266	363
Чистий прибуток від операційної діяльності	35,91	59

Завдання 8

Керуючись наведеною нижче інформацією, оцінити амортизаційний потік за виробничим устаткуванням, яке підприємство планує ввести в експлуатацію. Для цього застосувати методи прямолінійної амортизації, кумулятивний, зменшення залишкової вартості та подвійного зменшення залишкових вартості. Первісна вартість устаткування становить 300 тис. грн; прогнозна ліквідаційна вартість – 3 тис. грн; строк корисного використання об'єкта амортизації – п'ять років.

Запитання для роздумів

- 1 Чи існує зв'язок між економічними категоріями «оборотні засоби», «оборотні кошти», «оборотний капітал», «матеріальні активи»?
- 2 Які чинники визначають структуру оборотних коштів? Наведіть приклади.
- 3 У чому полягає необхідність класифікації оборотних активів за ступенем ліквідності?
- 4 Який вплив на діяльність підприємства має різна структура джерел формування оборотних коштів?

- 5 Чи завжди прискорення обертання коштів веде до позитивних наслідків для підприємства? У чому полягають ці наслідки?
- 6 Чи існує зв'язок між економічними категоріями «основні засоби», «основний капітал», «матеріальні активи»?
- 7 У чому полягає необхідність і значення періодичного оцінювання та індексації основних засобів?
- 8 Охарактеризуйте ефективність різних форм відтворення основних засобів.
- 9 Які переваги та недоліки мають різні методи нарахування амортизації?
- 10 Розгляньте сучасні методи нарахування амортизації щодо управління витратами, прибутком, ціноутворенням, відтворенням основних засобів.

Практичне заняття 7

КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Кредит – це певна сума грошових коштів, яку надає кредитор позичальникові на засадах строковості, платності та обов’язкового повернення.

Суб’єкти кредитних відносин – це будь-які самостійні підприємства, які уклали кредитну угоду. Кредитор – це суб’єкт кредитних відносин, що надає кошти в тимчасове користування. Позичальник – суб’єкт кредитних відносин, що одержує позичку.

Кредити, що їх можуть отримати підприємства, класифікують за такими ознаками:

1 За кредиторами – кредити, що надають: банки та спеціалізовані фінансово-кредитні інститути; підприємства; держава; міжнародні фінансово-кредитні установи.

2 За формами: товарна і грошова.

У товарній формі кредиту виникають кредитні відносини між продавцями та покупцями, коли останні одержують товари чи послуги з відстрочкою платежу – комерційний кредит, продаж товарів і надання послуг населенню в кредит тощо.

Комерційний кредит надає постачальник покупцеві тоді, коли товаровиробник прагне реалізувати вироблений товар, але в покупця нема грошей для його придбання. У такому випадку товар може бути добровільно переданий постачальником покупцеві в кредит, а саме передавання може бути оформлене борговим зобов’язанням – векселем.

Сфера товарної форми кредиту є незначною, оскільки переважну його частину надають (погашають) у грошовій формі. Грошовий кредит виступає передусім як банківський кредит.

Кредитні відносини між банками і клієнтами виникають не тільки з одержанням останнім кредиту, а і розміщенням ними своїх грошових заощаджень у вигляді внесків на поточних і депозитних рахунках. Банківський кредит обслуговує не тільки обіг товарів, а і накопичення капіталу. Поширення кредитних відносин у грошовій формі дало змогу кожному, хто має вільну вартість, легко і швидко її капіталізувати і створило сприятливі умови для формування міжнародних ринків і тісних взаємовигідних зв'язків між країнами тощо.

3 За видами:

– банківський – це економічні відносини між кредитором і позичальником щодо надання коштів банком підприємству на умовах терміновості, платності, повернення, матеріального забезпечення. Цей кредит надають на умовах, передбачених кредитним договором;

– комерційний – це економічні, кредитні відносини, які виникають між окремими підприємствами;

– державний – це економічні кредитні відносини між державою та суб'єктами господарювання. Джерелом державного кредиту є кошти державного бюджету, спрямовані в уповноважені банки для здійснення кредитування підприємств;

– лізинговий – це відносини між суб'єктами господарювання, які виникають за орендування майна.

Банківський і державний кредити надають підприємствам у грошовій формі; лізинговий і комерційний – у товарній.

4 За строком надання: короткострокові (не більше одного року); середньострокові (від одного до трьох років); довгострокові (понад три роки).

В Україні кредити за строком надання можна поділити на дві групи: короткострокові та довгострокові. Кредити, строк надання яких перевищує

один рік, вважають довгостроковими. Перевагу віддають короткостроковим кредитам.

5 Залежно від забезпечення:

– забезпечений – гарантований певними видами активів: нерухомістю, цінними паперами, товарно-матеріальними цінностями, дебіторською заборгованістю, правами на інтелектуальну власність, землю, гарантіями, полісами страхових компаній;

– бланковий – отримують тільки фінансово стійкі підприємства на короткий строк (1-10 днів).

6 За порядком надання:

– прямі – передбачає кредитування підприємства безпосередньо одним кредитором;

– консорціальні – надають, коли потрібні кошти в обсязі, який не може бути забезпечений одним кредитором. У цьому разі кілька кредиторів об'єднуються, і кожен надає частину загального кредиту.

7 Залежно від цільового спрямування: виробничий і споживчий.

8 За строками користування:

– строкові, тобто кредити, надані на визначений у договорі строк. У свою чергу вони бувають короткострокові (до одного року), середньострокові (від одного до трьох років), довгострокові (понад три роки);

– до запитання – це кредити, що видають на невизначений строк і які на вимогу кредитора слід повернути у визначений ним час. Якщо кредитор не вимагає повернення, то кредит погашають позичальником у строк, визначений ним самостійно;

– прострочені кредити – це кредити, щодо яких строк погашення, встановлений кредитним договором, минув;

– відстрочені кредити – це кредити, щодо яких на підставі клопотання позичальника строки погашення були перенесені на пізніший строк.

Кредитоспроможність – фінансовий стан підприємства, який дає змогу отримати кредит і своєчасно його повернути.

У світовій банківській практиці під час вирішення питання про надання кредиту оцінюють кредитоспроможність за такими найважливішими напрямками (CAMPARI):

C – характер клієнта, особисті якості; A – здатність до повернення позики; M – маржа (дохідність);

P – мета, на яку будуть витрачені гроші; A – розмір позики;

R – умови погашення позики;

I – страхування ризику непогашення позики.

Критерії оцінювання фінансового стану позичальника встановлює кожен банк самостійно, а саме його внутрішнім положенням про проведення активних операцій і методикою оцінювання фінансового стану позичальника з урахуванням вимог Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями.

На підставі оцінювання кредитоспроможності підприємства й ефективності комерційної угоди банк ухвалює рішення про можливість видачі підприємству кредиту й укладає з ним кредитний договір.

Скоринг – це математична модель у вигляді зваженої суми певних характеристик, за допомогою якої на основі минулого досвіду банк намагається з'ясувати ймовірність того, що конкретний позичальник не поверне вчасно кредит. Основним принципом побудови скорингової моделі є припущення, що майбутні клієнти комерційного банку будуть поводитися так, як теперішні клієнти. Score – інтегральний показник, який характеризує ступінь кредитоспроможності позичальника. Інтегральний показник кожного клієнта порівнюють із певним критеріальним значенням. Позичальникам з інтегральним показником, вищим за критеріальне значення, видають кредит, а позичальникам із показником, нижчим від

критеріального значення, – ні. На сьогодні найбільш розповсюдженими видами скорингу є фродовий, експертний, поведінковий, аплікаційний, статистичний.

Завдання для розв'язання на практичному занятті

Завдання 1

Підприємство «Софт» щоквартально реалізує продукції на суму 450 тис. грн (без ПДВ). Підприємство 1 червня поточного року отримало кредит для закупівлі сировини в розмірі 60 тис. грн під 24 % річних на три місяці. За умовами кредитного договору суму основного боргу повертають щомісячно рівними частинами. Відсотки за користування кредитом теж сплачують щомісячно. У разі порушення строку погашення основної суми кредиту й відсотків за ним кредитним договором передбачено нарахування пені на прострочену суму в розмірі облікової ставки НБУ за кожний день затримки платежу. Облікова ставка НБУ на дату погашення простроченого платежу становила 8 % річних.

Визначити, яку суму поверне підприємство банку та на скільки зросте собівартість продукції підприємства, якщо останній платіж від підприємства «Софт» було отримано 21 вересня поточного року, а собівартість його продукції за попередній період становила 80 % ціни реалізації.

Завдання 2

Підприємство «Авангард» 1 березня поточного року отримало кредит у сумі 230 тис. грн на шість місяців для придбання обладнання. У кредитному договорі передбачено щомісячну сплату відсотків і погашення основної суми кредиту рівними частинами через три місяці та наприкінці строку кредитування. 1 червня в банк надійшло 119 600 грн. Визначити

відсоткову ставку за кредитом і суму, яку отримає банк за весь строк кредитування.

Завдання 3

Підприємство «Вектор» щоквартально отримує виторг від реалізації продукції в розмірі 492 тис. грн. Собівартість виробленої за квартал продукції підприємства (з урахуванням відсотків за користування кредитом) дорівнює 245 тис. грн. Витрати на реалізацію продукції за квартал становлять 15 тис. грн. Підприємство є платником ПДВ і пільг із податку на прибуток не має.

Визначити строк окупності кредиту в сумі 150 тис. грн, наданого підприємству на три місяці для розширення виробництва, якщо відсоткова ставка за користування кредитом - 24 % річних.

Завдання 4

Підприємство через нестачу обігових коштів звернулося до банку 1 квітня поточного року з проханням викупити рахунки-фактури за відвантажену продукцію на суму 120 тис. грн. Банк погодився здійснити факторингову операцію, і 10 квітня на рахунок підприємства було перераховано 104 тис. грн, а через два місяці – залишок суми за вирахуванням плати за факторинг. Плата за факторинг – 10 % річних, комісійні банку становлять 2 % суми угоди. Визначити, чи доцільним було здійснення факторингової операції, ураховуючи, що підприємство мало можливість отримати короткостроковий кредит під 25 % річних.

Завдання 5

ТОВ «Фарба» протягом звітного кварталу відвантажило готову продукцію загальною вартістю 250 тис. грн. Середній строк погашення дебіторської заборгованості – 60 днів. ТОВ «Фарба» звернулося до банку з

проханням надати кредит у розмірі 150 тис. грн для придбання сировини. Банк запропонував ТОВ «Фарба» два варіанти отримання коштів:

а) банк отримує рахунки-фактури за відвантажену продукцію і надає одразу 75 % суми, а решту коштів перераховує після надходження грошей від покупця, виходячи з плати за факторинг – 10 % річних і комісійних банку – 3 %;

б) банк надає короткостроковий кредит на три місяці. Ставка за кредит – 24 % річних.

Визначити, який варіант вибере ТОВ «Фарба».

Запитання для роздумів

- 1 На які цілі заборонено видавати кредити? Чому?
- 2 Чи має право банк відмовити підприємству в наданні кредиту?
- 3 Від чого залежать відсоткові ставки за кредитами, надаваними комерційними банками? Хто визначає їхній розмір?
- 4 Як саме комерційні банки можуть оцінювати свої кредитні ризики?

Практичне заняття 8

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО АНТИКРИЗОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Банкрутство – це ситуація, коли боржник неспроможний відновити свою платоспроможність і задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

Об'єктивним шляхом виходу з повного банкрутства є ініціювання процедури санації, або провадження процедури банкрутства.

Санація – це система заходів, здійснювана під час провадження у справі про неплатоспроможність з метою запобігання визнання боржника банкрутом і його ліквідації, оздоровлення фінансово-господарського становища боржника та повного або часткового задоволення вимог кредиторів шляхом надання кредитів, реорганізації підприємства, реструктуризації боргів і капіталу та/або зміни організаційної, правової та виробничої структури боржника.

Метою є повне або часткове задоволення вимог кредиторів.

План санації підприємства є ефективним інструментом планування фінансово-економічних, технічних та управлінських заходів щодо реформування неплатоспроможного підприємства відповідно до потреб ринку, основною метою якого є відновлення платоспроможності та підвищення конкурентних переваг боржника. Склад і структура плану санації залежить насамперед від розміру підприємства та характеру його діяльності. План включає фінансові, виробничі та трудові ресурси підприємства, а також процеси господарської діяльності.

В економічній літературі подано такі плани санації [8].

Вступ. У ньому наведені мета і завдання плану санації, замовники плану санації, обґрунтування заходів з відновлення платоспроможності, повна інформація про підприємство: офіційна та скорочена назва

підприємства, юридична адреса, організаційно-правова форма, структура власності, організаційна структура, коротка історія створення тощо.

РОЗДІЛ 1. Аналіз поточної ситуації. Аналіз зовнішнього середовища, опис фінансового, технічного та економічного стану підприємства, включаючи оцінювання причин неплатоспроможності та майбутнього потенціалу підприємства.

Розділ 2. Стратегія санації. Описує стратегічні цілі санації, цільові орієнтири, власне розроблення стратегії та програми покриття поточних збитків і відновлення платоспроможності та ліквідності.

Розділ 3. План санації. Складається з таких частин, які можна розділити на окремі розділи плану санації.

Маркетинговий план. Його метою є розроблення комплексу заходів щодо впливу на ринок і ринкову кон'юнктуру з метою збільшення обсягів продажів.

Виробниче планування. Метою є оптимізація виробничого процесу за сировиною та постачанням, технічними процесами, виробничими потужностями та контролем якості.

Організаційне планування. Метою є створення ефективної організаційної структури підприємства, визначення необхідності реорганізації та реструктуризації, а також покращення мотивації та умов праці працівників.

Фінансове планування. Мета – розробити систему показників, що відображують очікувані фінансові результати від діяльності підприємства.

Розділ 4. План заходів з оцінювання ефективності санації та виконання плану. Цей розділ включає аналіз очікуваних результатів, можливих ризиків і строків виконання. Результат санації в кінцевому підсумку може бути оцінений за величиною додаткової вигоди (різниця між показниками до і після санації), співвіднесеною з обсягом інвестицій у санацію. Порівнюючи ефективність різних форм реабілітації, можна вибрати найкращий варіант реалізації реабілітації.

Цілі санації вважають досягнутими, якщо зовнішня фінансова допомога або реорганізація дають змогу нормалізувати виробничу діяльність і уникнути визнання підприємства-боржника банкрутом.

Завдання для розв'язання на практичному занятті

Завдання 1

Відомі такі показники: обіговий капітал (ОК) – 205 тис. грн, активи (АК) – 2000 тис. грн, нерозподілений прибуток (НП) – 210 тис. грн, прибуток від основної діяльності (ПОД) – 215 тис. грн, ринкова вартість усіх акцій (РВА) – 220 тис. грн, обсяг продажів (ОП) – 225 тис. грн. Оцінити ймовірність банкрутства, використовуючи модель Альтмана.

Завдання 2

На основі наведених даних визначити можливість банкрутства підприємства.

Актив:

- 1) необоротні активи – 4700;
- 2) виробничі запаси – 33;
- 3) незавершене виробництво – 180;
- 4) готова продукція – 45;
- 5) дебіторська заборгованість – 2300;
- 6) грошові кошти – 92;
- 7) інші оборотні активи – 30.

Баланс: 7677 тис. грн.

Пасив:

- 1) статутний капітал – 3400;
- 2) резервний капітал – 72;
- 3) додатковий капітал – 130;

- 4) нерозподілений прибуток – 125;
 - 5) кредиторська заборгованість – 3950.
- Баланс: 7677 тис. грн.

Завдання 3

Визначити суму непокритого збитку акціонерного товариства, яку можна покрити за рахунок емісійного доходу, отриманого в результаті викупу та подальшого анулювання акцій товариства. Викуп відбувається за курсом 34,5 грн, номінал акції 50 грн. Статутний капітал товариства становить 256 тис. грн і складається тільки з простих акцій. Передбачено, що буде викуплено кожну четверту акцію.

Завдання 4

Визначити ймовірність банкрутства на основі п'ятифакторної моделі Альтмана, якщо активи становлять 56024 грн; власні оборотні кошти – 13420 грн +(власний капітал – необоротні активи + 33920 грн – 20500 грн); реінвестований прибуток – 9750 грн; власний капітал (ринкова оцінка) – 33920 грн; позичений (залучений капітал) – 22104 грн; виторг від реалізації продукції – 37260 грн; прибуток до оподаткування – 1216 грн.

Запитання для роздумів

- 1 Які переваги може дати підприємству проведення реорганізації?
- 2 Обґрунтуйте визнану послідовність розрахунків підприємства-банкрута з кредиторами?
- 3 Хто та з яких причин стає санатором підприємства-банкрута?
- 4 Чи є зв'язок між ступенем імовірності банкрутства і рівнем економічної безпеки фірми?
- 5 Чому моделі банкрутства, побудовані аналітиками для західних компаній, мають обмежену застосовність в Україні?

Список літератури

- 1 Господарський кодекс України: від 16.01.2003 р. № 436-IV.
URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/436-15>.
- 2 Податковий кодекс України: від 02.12.2010 р. № 2755-VI.
URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>.
- 3 Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/1576-12>.
- 4 Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку.
URL: <https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja1>.
- 5 Марусяк Н. Л. Фінанси підприємств: навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 176 с.
- 6 Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій: затв. наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 27.06.1997 р. № 81. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-97>.
- 7 Фінанси підприємств: навч. посіб. / за ред. Г. Я. Аніловської, І. Б. Висоцької. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 440 с.
- 8 Ситник Н. С., Смолінська С. Д., Ясіновська І. Ф. Фінанси підприємств: навч. посіб. / за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 402 с.
- 9 Власова Н. О., П'ятак Т. В., Кочетова Т. І. Фінанси підприємств: навч. посіб.: практикум / за наук. ред. Н. О. Власової. Харків: Світ книг, 2020. 312 с.
- 10 Фінанси підприємств : підручник / В. В. Сокуренько, Д. В. Швець, С. М. Бортник, С. О. Ткаченко; за заг. ред. В. В. Сокуренька. Вид. 2-ге, доп. і перероб. Харків: ХНУВС, 2022. 292 с.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
та завдання до практичних завдань із дисципліни
«ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ»

Відповідальний за випуск Бормотова М. В.

Редактор Ібрагімова Н. В.

Підписано до друку 06.12.2024 р.

Умовн. друк. арк. 4,5. Тираж . Замовлення № .

Видавець та виготовлювач Український державний університет
залізничного транспорту,
61050, Харків-50, майдан Фейєрбаха,7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6100 від 21.03.2018 р.